

Antoni Tàpies. Una biografia (Barcelona, 1923 – 2012)

Inicis creatius i projecció internacional (fins a la dècada de 1950)

Antoni Tàpies va néixer a Barcelona el 13 de desembre de 1923. Avui és reconegut com un dels artistes més destacats del segle XX. Durant la seva infantesa va créixer en un ambient social i cultural marcat pel republicanisme catalanista. En plena Guerra Civil Espanyola, en paral·lel a la formació acadèmica, practicava el dibuix i la pintura de forma autodidàctica. A principis de la dècada de 1940, durant una llarga convalescència a causa d'una malaltia pulmonar, la seva dedicació al dibuix i la pintura es va intensificar. En aquest moment **va iniciar els seus primers tempteigs artístics fent ús de materials densos i extrapictòrics**, com ara papers, cartons, fils, terra, cordes, arròs, o filferro, i va practicar les tècniques del collage i el *grattage*, en les quals ja s'intueix el seu interès per la matèria. En aquesta època va decidir abandonar els estudis universitaris de dret per dedicar-se plenament a la pintura. L'any 1948 va fundar la revista *Dau al Set* juntament amb Joan Brossa, Joan Ponç, Modest Cuixart, Arnau Puig i Joan-Josep Tharrats. Durant aquests anys també va conèixer J. V. Foix, Joan Prats i Joan Miró, i va realitzar els primers aiguaforts al taller d'Enric Tormo. L'interès pel surrealisme, la psicoanàlisi i la ciència moderna tindria implicacions en la seva obra. A finals de la dècada de 1940 va començar a exposar les seves obres i el 1950 va tenir lloc la primera exposició individual a Barcelona a les Galeries Laietanes. Becat pel govern francès va viure una temporada a París. A la capital francesa s'interessaria pel marxisme i, preocupat per la situació política a Espanya, va realitzar nombroses pintures de temàtica social.

L'any 1953 va ser un any crucial per l'evolució de la seva obra, que va marcar l'envol de la seva carrera en entrar dins del circuit internacional posterior a la Segona Guerra Mundial. Va guanyar un premi a la II *Bienal de São Paulo* a la vegada que va realitzar les dues primeres exposicions individuals als Estats Units gràcies

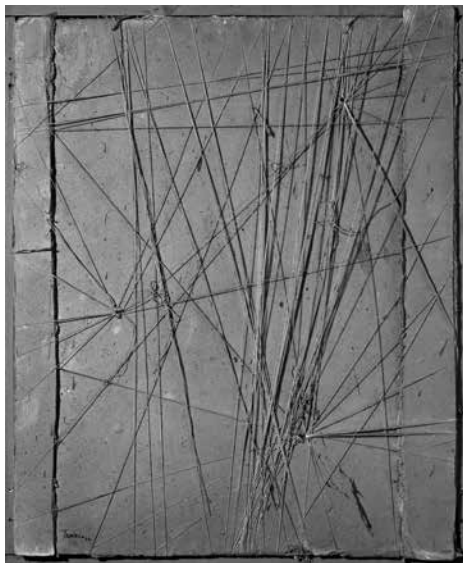

Fig. 1

Fig. 1: Antoni Tàpies. *Capsa de cordills*, 1946. © Fundació Antoni Tàpies, Barcelona / VEGAP. De la fotografia: © FotoGasull, 2023

2 – Antoni Tàpies. Una biografia

al contacte amb Gordon B. Washburn i Martha Jackson, propietària de la Martha Jackson Gallery de Nova York. En el primer viatge a Nova York Tàpies va tenir l'ocasió de conèixer de primera mà l'expressionisme abstracte i de veure obres d'artistes com ara Tobey, Pollock, Kline, De Kooning i Motherwell, amb qui trobava afinitats a la vegada que li semblava que confirmaven la línia de treball en què estava immers. A partir d'aquest moment la qualitat matèrica de les pintures es va accentuar i les textures es van fer més evidents. **Les seves obres van adoptar l'aspecte de mur característic del seu art de maduresa:** superfícies opaques fetes amb pols de marbre barrejat amb pigments d'una gamma de colors limitada.

L'any 1954 es va casar amb Teresa Barba Fàbregas, amb qui va tenir tres fills: Antoni (1956), Clara (1958) i Miquel (1960). El mateix any va participar en la *XXVII Biennale di Venezia*.

Les pintures matèriques van ser exposades per primera vegada a París l'any 1955, on coneixeria Michel Tapié, conseller artístic de la Galerie Stadler, que aglutinaria una sèrie d'artistes d'Europa, dels Estats Units i del Japó als quals atribuïa una mateixa sensibilitat estètica i contribuirien a canviar el gust artístic de l'Europa de postguerra. Al seu torn, Tàpies va col·laborar en el desembarcament de l'informalisme a Barcelona en posar en contacte els membres del Club 49 amb Michel Tapié i Rodolphe Stadler, i en facilitar l'organització d'exposicions, activitats i publicacions a la Sala Gaspar.

La consolidació de Tàpies en l'àmbit internacional va tenir lloc l'any 1957, en què va participar en la *IV Biennial de São Paulo*. Un any més tard va rebre el primer premi concedit pel Carnegie Institute de Pittsburgh. Va ser també el 1958 que va participar en la *XXIX Biennale di Venezia* on va ser guardonat amb el Premi de la UNESCO i amb el David Bright Foundation Award. Malgrat l'èxit, en adonar-se de la

Fig. 2

Fig. 2: Antoni Tàpies. Ocre-gris sobre marró, 1962.
© Fundació Antoni Tàpies, Barcelona / VEGAP. De la fotografia: © FotoGasull, 2023

3 – Antoni Tàpies. Una biografia

instrumentalització que el règim de Franco estava empenent, aprofitant el ressò internacional d'alguns artistes, per donar una imatge liberal, va decidir no acceptar cap més participació en exposicions oficials. A partir d'aquest moment va mostrar una actitud cada vegada més oberta d'**oposició al règim i de vindicació de la llengua i la cultura catalanes**, i va aprofitar els canals que la internacionalització de la seva obra li permetia per fer-ho present. L'apreciació de l'obra de Tàpies en els cercles de l'avantguarda internacional no va fer més que créixer, i a finals de la dècada de 1950 les seves obres viatjaven cada vegada més sovint per Europa i Amèrica. L'any 1959, per exemple, va participar en la *II Documenta* de Kassel, va exposar a la Martha Jackson Gallery i a la mostra inaugural del nou edifici del Guggenheim Museum de Nova York. L'any següent hi tornaria a exposar, i també al Museum of Modern Art (MoMA).

Fig. 3

La consolidació d'una trajectòria (dècades de 1960 i 1970)

La internacionalització de l'obra de Tàpies es va refermar el 1962 amb les **primeres exposicions retrospectives** de la seva obra a Alemanya (Kestner-Gesellschaft, Hannover), als Estats Units (Guggenheim Museum, Nova York) i a Suïssa (Kunsthaus, Zuric). El llenguatge artístic de Tàpies es va anar afermant i desenvolupant durant aquests anys i els següents. Els formats de les pintures es van anar fent més grans, amb un predomini dels materials pobres, com ara els cartons, les matèries grises, les capsas, els residus, per donar valor als petits gestos de cada dia i per evocar el desgast del pas del temps.

Tàpies arribava a la quarantena amb una obra consolidada i amb un reconeixement internacional, tot i que a Catalunya i a Espanya encara era sovint motiu de polèmica. En aquests anys es van publicar les **primeres monografies sobre la seva obra**.

Fig. 4

Fig. 3: Francesc Català-Roca. Antoni Tàpies treballant a l'estudi, Barcelona, 1959. © Fons Fotogràfic F. Català-Roca - Arxiu Històric del COAC

Fig. 4: Antoni Tàpies visitant la seva exposició retrospectiva al Solomon R. Guggenheim Museum, Nova York, 1962. D'esquerra a dreta, *Relleu sense color*, *Cal·ligrafia* i *Gran pintura* (les tres del 1958). © Jesse A. Fernández

4 – Antoni Tàpies. Una biografia

L'any 1963 es va instal·lar a la casa-estudi dissenyada per J. A. Coderch on va poder treballar amb més comoditat amb les pintures de grans dimensions que havia començat a fer en els darrers anys.

En aquesta època també va començar a fer **llibres d'artista**. Juntament amb el poeta Joan Brossa va publicar *El pa a la barca* (1963) i *Novel·la* (1965) a la Sala Gaspar. A partir de la vinculació amb la Galerie Maeght de París, amb la qual va establir una relació professional que es va perllongar en els anys, i posteriorment amb l'editorial Polígrafa, va inaugurar un llarg camí de col·laboracions amb poetes, escriptors i pensadors, com ara Joan Brossa, Jacques Dupin, André du Bouchet, Pere Gimferrer, Edmond Jabès, Jean Daive, Shuzo Takiguchi, Rafael Alberti, Alexander Mitscherlich, Octavio Paz, Jorge Guillén, José-Miguel Ullán, Yves Bonnefoy, José Ángel Valente, J. V. Foix, Jean Frémon, María Zambrano, Joseph Brodsky, Antonio Gamoneda, entre d'altres. Amb els llibres Tàpies va seguir explorant les tècniques de la litografia, de la serigrafia, de l'aiguafort, del monotip i del collage.

L'any 1966 va participar en la Caputxinada, la reunió clandestina al Convent dels Caputxins de Sarrià de Barcelona, on estudiants i intel·lectuals debatién la creació del primer sindicat universitari democràtic des del final de la guerra civil; després d'alguns dies de tancament, va ser arrestat per la policia, junt amb altres participants, i posteriorment multat. A partir d'aquesta experiència va començar a redactar les seves memòries, mogut pel compromís de repassar la seva biografia i la seva carrera artística. *Memòria personal. Fragment per una autobiografia* no va ser publicada fins onze anys més tard.

A partir de l'any 1969 Tàpies **va escriure textos** per a diversos mitjans de comunicació en els quals reflexionava sobre el paper de l'art contemporani en la societat i polemitzava sobre aspectes concrets de

l'art i la cultura, que quedarien recollits en publicacions posteriors i serien traduïts a diverses llengües: *La pràctica de l'art* (1970), *L'art contra l'estètica* (1974), *La realitat com a art* (1982), *Per un art modern i progressista* (1985), *Valor de l'art* (1993) i *L'art i els seus llocs* (1999).

La producció de Tàpies de les dècades de 1960 i 1970 es va caracteritzar tant per la consolidació del llenguatge de les pintures matèriques com per l'aposta decidida per **incorporar objectes** a les obres, que a partir del 1970 es va accentuar de manera exponencial. Centrava el seu interès en objectes i materials usats –mobles vells, utensilis domèstics, roba bruta, palla– que reflectien les empremtes del pas del temps i de l'acció humana. La tria d'objectes reals i ordinaris que fan referència al món quotidià, volgutament antimoderns, implicava un rebuig de la societat de consum.

Cap a finals de la dècada de 1960 va realitzar escenografies per a cinc **accions teatrals**: amb les tres primeres, *Or i sal* (1961), *Semimaru* (1966) i *L'armari en el mar* (1978), Tàpies se sumava als esforços de renovació del teatre català que, després de l'investidura del franquisme, tenien com a objectiu connectar amb la modernitat i equiparar-se amb l'escena europea. *L'Éboulement* (1982) feia part d'una experiència teatral que es desenvolupava en espais alternatius de París; *Johnny va agafar el seu fusell* (1989), l'al·legat antibel·licista de Dalton Trumbo, es va estrenar al Mercat de les Flors. La relació de Tàpies amb el teatre va anar més enllà i va adoptar formes diverses, ja que la seva manera de treballar s'adequava molt bé al caràcter efímer de l'esdeveniment teatral. Amb total indiferència cap a la permanència, usava materials pobres –papers, cartons, cordes, roba, objectes com ara la taula, l'escala, el bastó, el drap– que havien de desaparèixer acabades les representacions. També fan palesa la seva fascinació per la màgia i per l'òpera.

5 – Antoni Tàpies. Una biografia

L'any 1970 va participar en l'assemblea clandestina al monestir de Montserrat, coneguda com la Tancada de Montserrat, en protesta contra el Procés de Burgos. S'hi van reunir uns tres-cents intel·lectuals catalans amb un reconegut compromís polític. La preocupació per la situació política a l'Estat Espanyol va fer que a les dècades dels anys setanta i vuitanta augmentés notablement la **producció de cartells** per a diverses activitats i actes cívics i culturals. Va contribuir a la campanya promoguda per diverses entitats per demanar l'abolició de la pena de mort a Espanya, i va participar en accions organitzades per opositors al règim franquista en favor de l'amnistia a presos polítics i del retorn definitiu de les llibertats democràtiques. Tàpies va reflexionar públicament sobre la condició de l'artista, de la política i la importància dels compromisos ètics dels treballadors de la cultura, posant de manifest les preocupacions dels intel·lectuals espanyols durant els inicis de la transició que vivia el país cap a un règim democràtic després de la mort de Franco.

La forja d'un llenguatge universal (dècades de 1980, 1990 i 2000)

A la dècada de 1980 el vernís, que és consubstancial a les pintures matèriques –Tàpies el feia servir com a base de la pols de marbre– pren protagonisme i ofereix unes transparències que fan de contrapès a l'opacitat dels murs. També es feia palès el seu **interès per l'art i la filosofia oriental**, que ja es trobava en la seva joventut, però és durant la dècada de 1980 que abunden les referències al budisme, tant en la seva obra com en els seus escrits. Els vernissos de Tàpies, que s'han associat a la mel, expressen la unitat entre l'univers i els éssers que el componen, la confluència entre matèria i esperit, i la negació de la dualitat pròpia d'Occident. De la mateixa manera, Tàpies va relacionar la noció de matèria amb el misticisme medieval –a través dels escrits

Fig. 5

Fig. 6

Fig. 5: Antoni Tàpies. *Palla i fusta*, 1969. © Fundació Antoni Tàpies, Barcelona / VEGAP. De la fotografia: © FotoGasull, 2023

Fig. 6: Antoni Tàpies a l'estudi de Barcelona, 1972. Fotografia de Lee Miller. © Lee Miller Archives, Regne Unit, 2023. Tots els drets reservats

6 – Antoni Tàpies. Una biografia

d'Arnau de Vilanova, d'Enric de Villena i de Ramon Llull– i, des d'aquesta perspectiva, l'entenia com a màgia i alquímia. En aquests anys va fer les primeres escultures de ceràmica, assistit pel ceramista alemany Hans Spinner a Saint-Paul-de-Vence, i posteriorment continuaria treballant l'escultura fent servir terra xamotada i bronze. També va experimentar amb goma-escuma i amb la tècnica de l'aerosol.

El 1981 va rebre l'encàrrec de l'Ajuntament de Barcelona de realitzar un monument dedicat a Picasso. L'escultura *Monument Homenatge a Picasso*, situada al Passeig Picasso, es va inaugurar l'any 1983, com el mosaic *11 de setembre* de la Plaça Catalunya de Sant Boi de Llobregat. Va formar part, del comitè d'honor del col·lectiu que va organitzar els actes d'homenatge als Brigadistes Internacionals suïssos, celebrats a Ginebra. També va col·laborar activament amb la Coordinadora d'Entitats Cíviques contra la degradació del Montseny. L'any 1988 va ser investit doctor honoris causa per la Universitat de Barcelona; en el discurs d'investidura va abordar diversos temes sobre els quals escrivia en aquell moment: la funció social de l'art com a via de coneixement i mitjà de transformació de la consciència i de la conducta, la vigència de certes experiències espirituals i contemplatives i la seva adaptació a les necessitats actuals, i la importància del treball de l'artista com a contribució a la lluita contra el mercantilisme i la banalització. Aquest mateix any, Anna Agustí va publicar el primer dels nou volums del catàleg raonat de la seva obra.

Tàpies va encetar la dècada de 1990 amb la inauguració de la Fundació que duu el seu nom a l'edifici de l'antiga editorial Montaner y Simón. Tal com la va pensar l'artista des dels seus inicis, la **Fundació Antoni Tàpies** és una institució orientada a acollir, mostrar i investigar l'obra de Tàpies, amb un programa d'exposicions d'altres artistes, i també un centre dedicat a l'estudi i al debat de l'art contemporani. Aquest mateix any, s'inaugurava la Sala Antoni Tàpies al Palau de

Fig. 7

Fig. 8

Fig. 7: Antoni Tàpies. *Crani 376*, 1987. © Fundació Antoni Tàpies, Barcelona / VEGAP. De la fotografia: © FotoGasull, 2023

Fig. 8: Louise Bourgeois i Antoni Tàpies a la inauguració de l'exposició retrospectiva *Louise Bourgeois*, Fundació Antoni Tàpies, Barcelona, 1990. © Raimon Ramis i Joan

7 – Antoni Tàpies. Una biografia

la Generalitat de Catalunya, per a la qual va realitzar la pintura mural *Les quatre cròniques*. Va ser investit doctor *honoris causa* per les universitats de Glasgow i de les Illes Balears.

Durant aquests anys, la descomposició del món soviètic i la cruïlla i magnitud dels conflictes bèl·lics, van deixar empremta en algunes obres, en les que feia referències constants a la mort i al dolor. En el marc de la *Biennale di Venezia* del 1993, Tàpies va presentar *Rinzen*, obra que li va valdre el Lleó d'or d'aquella edició, i que avui es troba instal·lada permanentment al Museu d'Art Contemporani de Barcelona (MACBA). El 1996 va fer la Sala de Reflexió al Campus de la Ciutadella de la Universitat Pompeu Fabra de Barcelona, creant un espai que convida a la reflexió i al recolliment.

A la dècada del 2000 Tàpies era indiscutiblement reconegut internacionalment. Les seves obres havien viatjat a molts llocs del món i continuaven fent-ho en nombroses exposicions, a la vegada que rebia premis en què es valorava el seu treball i la seva trajectòria. Va continuar contribuint amb la realització de cartells, com per exemple el de les Festes de la Mercè de Barcelona l'any 2002. Amb motiu de la celebració del 25è aniversari del restabliment del Parlament de Catalunya l'any 2005, va fer la donació de l'obra *7 de novembre* (1971), i va realitzar una serigrafia commemorativa. Aquest any també li va ser lliurat el Premi Lissone a tota la seva carrera.

En les obres d'aquests darrers anys s'hi retroben alguns dels seus grans temes, com ara l'autoretrat, el cos, la mort i el desig, amb un gest més desinhibit i més lliure. Tàpies va mantenir intacte l'instint que el va portar des del principi de la seva trajectòria a buscar noves formes per captar i mostrar la realitat.

Antoni Tàpies va morir a Barcelona el 6 de febrer del 2012 a l'edat de vuitanta-vuit anys, després d'una intensa trajectòria vital i deixant-nos una extensa producció artística.

Fig. 9

Fig. 9: Antoni Tàpies al seu taller treballant en el cartell de les Festes de la Mercè, Barcelona, 2002. © Teresa Tàpies Domènech

Per a qualsevol petició o consulta
podeu contactar amb nosaltres
a través del correu electrònic:
anytapies@ftapies.com

Fundació Antoni Tàpies

Aragó 255 - 08007 Barcelona

Telèfon: +34 934 870 315

www.fundaciotapies.org

Segueix-nos a: **#AnyTàpies**

- [fundacioantonitapies](https://www.instagram.com/fundacioantonitapies)
- [@fundaciotapies](https://twitter.com/fundaciotapies)
- Fundació Antoni Tàpies International

FUNDACIÓ ANTONI TÀPIES

Patrocinadors institucionals

